

ПІСЛЯМОВА

Представлені в монографії матеріали достатньо повно розкривають соціально-економічне становище, у якому перебуває сьогодні китайське суспільство, суть політики глобального управління, яку сьогодні проводить китайське керівництво, а також результати співробітництва між Україною та Китаєм. Безумовним надбанням монографії є те, що в ній представлено бачення як українських, так і китайських вчених стосовно перспективних напрямків розвитку співробітництва між двома країнами.

Завдяки Китаю центр світового прогресу і економічного розвитку став переміщатися із Заходу на Схід, із Західної Європи та Північної Америки в Азійсько-Тихоокеанський регіон (АТР). У цих умовах цілком закономірно Китай почав претендувати на посилення своєї участі у розвитку глобальної економіки.

Аналіз особливостей перебігу глобалізаційних процесів свідчить, що Китай став одним із провідних факторів глобального розвитку, потужним локомотивом глобалізації.

Посилаючись на історичний процес реформ і відкритості, економічні зв'язки Китаю зі світовою економікою стають все більш інтенсивними. Активно проникаючи у світову економічну глобалізацію, Китай став прапором вільної і відкритої економіки.

Із часу політики реформ і відкритості, з поліпшенням загальної національної сили, головне завдання дипломатії Китаю поступово перейшло від оборони до створення активних зовнішньоекономічних зв'язків для економічного розвитку Китаю.

Сьогодні китайське керівництво відкрито заявляє про свої наміри щодо участі у глобальному управлінні. Китайські лідери вважають, що існуюча система глобального управління є неефективною і нездатна забезпечити гармонійний розвиток всім країнам світу. Світ і надалі

страждає від несправедливого розподілу результатів праці, надалі збільшується розрив між бідними та багатими. Водночас китайські лідери утримуються від кардинальної перебудови світового порядку і заявляють лише про її реформування. Голос Китаю посилюється в міжнародних справах разом зі стійким економічним зростанням і соціальним прогресом.

Успіх Китаю сформувався не на пустому місці. Він має фундаментальні підґрунтя. Одним із них є конфуціанство, яке сьогодні стає все більш впливовим і популярним. Ключовим моментом сучасного все-світньо-історичного успіху Китаю є вмiле поєднання старого і нового у процесі модернізації. Конфуціанство знаходить відгук у душі сучасної людини, тому що відповідає конституції його особистості, і лише на цій основі виникає науковий інтерес до конфуціанства.

За короткий історичний проміжок часу відбулося стрімке зростання регіональної і глобальної ролі Китаю, що значною мірою вплинуло на динаміку американсько-китайських відносин. Порівняно з першим постбіполярним десятиліттям, у XXI ст. тематика американсько-китайського діалогу значно розширилася, він вийшов поза межі двосторонніх відносин, на регіональний і глобальний рівень. Суттєво посилилася взаємозалежність між США і Китаєм у фінансово-економічній сфері. Вони стали рівноправними партнерами у міжнародних справах. Водночас посилилася конкуренція між двома державами. Відносини між США і КНР стали найбільш важливими не лише для них, а також для усього світу. Вони значною мірою визначають стан і структуру сучасної міжнародної системи.

До здобутків зовнішньополітичної діяльності Китаю слід віднести розбудову стосунків між Китаєм та ЄС, в першу чергу в економічній сфері. Сьогодні ЄС є найбільшим зовнішнім партнером для Китаю, тоді, як Китай є другим найбільшим партнером для ЄС після США. Стосунки між Китаєм та ЄС набули статусу всебічного стратегічного партнерства. Враховуючи економічну потужність Китаю та його зростаючу роль у світі, ЄС продовжує поглиблювати відносини з Китаєм. Керівництво ЄС позитивно оцінює зміни, що відбуваються в китайському суспільстві, та докладає зусилля щодо трансформування Китаю в сучасне, цивілізоване суспільство, що визнає верховенство пра-

ва, поважає права громадян та дотримується міжнародних стандартів та цінностей, що закріплені в документах провідних міжнародних організацій, зокрема ООН.

Китай також прагне поглиблювати відносини з ЄС в першу чергу через те, що ЄС є джерелом сучасних технологій та стабільним ринком. Сьогодні актуальність ЄС як джерела капіталу є меншою через те, що Китай за роки реформ накопичив одні з найбільших у світі валютні резерви, створив дієву фінансову систему і перетворився в одного з найбільших інвесторів у світі.

Китай здавна підтримує активні двосторонні та багатосторонні відносини з країнами Близького Сходу. Утім в історії КНР нинішній етап бачиться особливим, адже він характеризується прагненням Пекіна мати оновлені всебічні і взаємовигідні політичні, економічні, культурні та інші відносини з країнами зазначеного регіону. Згідно з положеннями «Білої книги» політики КНР на Близькому Сході, перед обличчям спільних викликів і шансів Китай відстоює нову концепцію безпеки на основі взаємної довіри, взаємної вигоди, рівних прав і співробітництва. Варто підкреслити, що китайська теорія стратегічного партнерства КНР і Арабського світу, успішно поєднуючись із принципом «взаємовигідного розвитку» та іншими постулатами сучасної системи міжнародних відносин, дозволяє Китаю позиціонувати себе в новій старій якості «відповідальної держави», можливо, на думку ряду політиків КНР на даному етапі розвитку — єдиною у своєму роді.

Китайсько-індійські відносини є важливою складовою життя азійського регіону як такого. Їх значення обумовлене зростаючим впливом Китаю та Індії на сучасні міжнародні відносини. Взаємини між КНР та Індією як країнами зі зростаючою динамікою взаємодії впливають на ситуацію в Азійсько-Тихоокеанському регіоні та на глобальному рівні в цілому. Глибинні зміни у світі, трансформаційні процеси у внутрішньополітичному та внутрішньоєкономічному житті обох країн спонукали Китай та Індію до пошуку шляхів розвитку відносин, до вирішення накопичених двосторонніх проблем. Сучасні взаємини двох країн будуються на досягненнях попереднього співробітництва. Зокрема торговельно-економічне співробітництво стало одним із головних чинників нормалізації двосторонніх відносин між

Китаєм та Індією. Воно відображає тенденцію до зближення провідних азійських держав. Розглядаючи процес формування тенденцій китайсько-індійських взаємин на початку ХХІ ст., варто відзначити, що двосторонні відносини країн перейшли у стадію зрілого та стабільного розвитку. Свідченням цього є численні двосторонні та багатосторонні проекти за участю Китаю та Індії, проте й вони у своїй реалізації не позбавлені протиріч, характерних для взаємин двох країн. Китай та Індія активізують двосторонні взаємини, спрямовані як на вирішення національних проблем, так і міжнародних питань. Вони підтримують співробітництво в межах численних багатосторонніх форматів.

Зв'язки Центральної Азії з Китаєм мають глибоке історичне коріння. Розпочали формуватися вони 60 р. до н.е. за династії Хань, коли регіон сучасної Центральної Азії був відомим у Китаї під назвою Західних земель. Ці зв'язки знову відродилися після занепаду СРСР та здобуття центрально-азійськими пострадянськими республіками незалежності. Одним із ключових інтересів Китаю в Центральній Азії, безперечно, виступала енергетика. Китай тісно співпрацює з Казахстаном, Узбекистаном та Туркменією в галузі розробки та експлуатації нафтових та газових родовищ у цих країнах. Співробітництво також триває і в рамках ініціативи відродження Великого Шовкового шляху. Ще одним елементом інтересів Китаю в Центральній Азії виступала геополітика. У цьому плані Центральну Азію можна розглядати як «тил» КНР на геополітичній арені. Нарешті, останнім блоком інтересів Китаю в Центральній Азії була діяльність у регіоні через призму організації ШОС, що стала основою китайської дипломатії в Центральній Азії. У двосторонніх відносинах із країнами Центральної Азії Китай також узяв курс на витіснення Росії. Зокрема інвестиції Китаю до Центральної Азії вже витіснили російські вливання з регіону, відтак переорієнтація країн Центральної Азії з Москви до Пекіну вже інтенсивно відбувається та майже напевно поглибиться й у майбутньому. Ключовими складниками інтересів КНР в Центральній Азії протягом кінця ХХ — початку ХХІ ст. виступали питання безпеки, економічної співпраці, безпеки кордонів, боротьби з тероризмом і сепаратизмом та геополітики.

Ідея «Один пояс, один шлях» була активно підтримана ключовими державами регіону Близького та Середнього Сходу: Пакистаном, Іра-

ном та Саудівською Аравією. Для країн регіону Близького та Середнього Сходу найбільше значення має центральний трансєвразійський транспортний коридор (Китай — Центральна та Західна Азія — Перська затока — Середземне море). Цей коридор найдовший, але й найважливіший у геополітичному значенні. Він зміцнює зв'язки Китаю із традиційно дружнім Іраном, розширює вплив на Центральну Азію, зміцнює відносини з Туреччиною та державами Європейського Союзу. На поточний момент ключовим у розбудові проекту «Один пояс, один шлях» є саме Китайсько-пакистанський економічний коридор (КПЕК). Особливо важливим пунктом економічного коридору Китай — Пакистан виступає порт Гвадар на узбережжі Індійського океану, що забезпечує Китаю найкоротший шлях (скорочення в 4 рази: з 12 до 3 тис. км дистанції морських перевезень) до нафтових ресурсів Близького Сходу, які сьогодні забезпечують 60% китайського імпорту нафти, а китайських товарів — до Близького Сходу, Африки та Європи. Порт Гвадар було побудовано у 2007 р. за участю китайського капіталу й з 2015 р. діє угода про оренду Китаєм цього порту на 40 років.

Фундаментом китайсько-іранських відносин стратегічного партнерства є ряд важливих факторів. Серед них тривала історія двосторонніх відносин цих давніх цивілізацій, високий ступінь суверенітету зовнішньої політики Ірану, а також спільні уявлення про вади нинішньої системи міжнародних відносин та напрями її трансформації. Збігаються іранські та китайські позиції з багатьох регіональних питань: необхідність швидкого врегулювання еменської кризи, збереження цілісності Іраку, Сирії, непримирима боротьба з терористичним угрупованням «Ісламська держава». Перспективним партнером Китаю Іран робить також його інвестиційний і демографічний потенціал, внутрішня стабільність та виключно важливе геополітичне розташування як перехрестя шляхів на Кавказ, до Центральної та Західної Азії.

Головним зовнішньоекономічним партнером КНР у близькосхідному регіоні є Саудівська Аравія. Для Китаю Іран і Саудівська Аравія — рівноцінні і однаковою мірою важливі партнери. За оцінками Міжнародної енергетичної агенції, у найближчі 20 років потреби в імпорті нафти у Китаю зростуть вдвічі й основними постачальниками представляються Іран та Саудівська Аравія. Отже, КНР зацікав-

лений в усуненні напруженості у саудівсько-іранських відносинах та у зміцненні стабільності в регіоні Близького та Середнього Сходу за ддя забезпечення безперешкодного постачання нафти для китайської економіки. Зростання присутності КНР в регіоні неминуче вимагатиме від китайського керівництва долучитися до участі у процесах політичного врегулювання та зміцнення безпеки. До останнього часу китайській стороні вдавалося дистанціюватися від внутрішньо регіональних питань, обмежуючись виключно економічними та гуманітарними контактами. Проте останнім часом проблема міжнародного тероризму (уособлена в тому числі й у діяльності терористичного руху «Ісламська держава») викликає занепокоєння й у китайського керівництва. Так, під час близькосхідного турне у січні 2016 р. голова КНР Сі Цзіньпін заявив про необхідність послідовної боротьби з «Ісламською державою».

Проект «Один пояс, один шлях» має великий потенціал для створення умов і моделей багатовекторного регіонального співробітництва, передусім у галузях транспортних перевезень, розвитку енергетики, науково-технічної співпраці, інформаційного обміну, аграрного освоєння, туризму, зміцнення безпеки та політичної взаємодії.

У монографії вперше ретельно розглянуто історію становлення та розвитку відносин між Україною та Китаєм.

Поява першого китайського представництва в Україні була зумовлена потребою захисту інтересів китайських громадян, які потрапили на українські терени під час Першої світової війни передусім як робітники, задіяні в будівництві оборонних споруд та шляхів сполучення в Російській імперії. Чжу Шаоян створив і очолив виконавчий комітет «Союз китайських громадян у Росії» у Києві, який став столицею незалежної Української Народної Республіки. Загалом діяльність СКГ в Україні (Українській Державі, Українській Народній Республіці та Українській РСР) загалом тривала впродовж 1918 — початку 1925 рр. Створене як відділення СКГ в Росії, китайське представництво в Києві за доби Гетьманату виконувало функції консульської установи з обмеженими повноваженнями, а його керівник брав участь у зібраннях консульського корпусу і контактував із місцевою владою з питань, що належали до його компетенції. Упродовж всього періоду функціону-

вання представництва в українських містах, де концентрація китайських громадян була найбільшою, створювалися його місцеві підрозділи (Полтава, Луганськ, Харків та ін.).

Ключове завдання представництва полягало в організації евакуації китайських громадян на батьківщину та полегшення їхнього побуту на українських землях. Однак через відсутність дипломатичних та консульських зносин Української Держави та Китайської Республіки офіційне представництво інтересів китайських громадян у Києві в цей період здійснював генеральний консул Данії Карл Нільсен. Із приходом до влади більшовиків китайське представництво деякий час продовжувало функціонувати в Києві й перебувало під наглядом Уповноваженого НКЗС УСРР у Київському районі, а керівник виконкому здійснював функції Уповноваженого китайської місії в УСРР. Таким чином, спершу через посередництво датського консула в Українській Державі та виконкому Союзу китайських громадян (робітників) у Росії, а також завдяки розширенню повноважень СКГ в Українській РСР Центральне представництво (виконком) СКГ в Україні фактично виконувало функції консульського представництва в Україні, що контактувало безпосередньо з українським зовнішньополітичним відомством і захищало права та інтереси китайських громадян, тим самим закладаючи підґрунтя українсько-китайських консульських зносин.

Про подробиці життя українців у Китаї у період 1937–1947 рр. на сьогодні відомо доволі небагато. Між тим, у XXI столітті, на сучасному етапі взаємин між Україною та Китаєм активізуються політичні, торгівельно-економічні та культурні зв'язки. Саме тому на сьогодні є актуальним вивчення історії контактів, які існували між українцями і китайцями в XX столітті, в т.ч. подробиці життя і діяльності українців на території Китаю. Немаловажно також прослідкувати, як українці, які жили в Китаї, ставилися до місцевих традицій, звичаїв, культури, їжі, архітектури тощо. У спогадах члена Організації українських націоналістів (ОУН) Григорія Купецького «Там, де сонце сходить» (були опубліковані у Торонто (Канада) у 1988 р.) міститься цікава інформація про умови життя, культурне та політичне становище, побут українців-емігрантів на території Китаю у 1937–1947 рр. Ця книжка є цінним та важливим джерелом про життя українців, які

опинилися в Китаї в період 1937–1947 рр. За ним можна простежити, яким був побут українців на території Китаю у зазначений період. Спогади містять чимало подробиць про політичне, економічне, культурне життя українців у Китаї. Більше того, автор цікавився життям китайців, його книжка містить спостереження про традиції, побут, культуру, їжу китайців, їх звичаї, архітектуру тощо. У XXI столітті контакти між Україною та Китаєм активізуються. Це поживає інтерес громадськості до історії контактів між українцями та китайцями. Саме тому публікація інформації зі спогадів Г. Купецького про життя українців у Китаї в 1937–1947 рр. є важливою та актуальною.

Питання розширення українсько-китайського співробітництва перебувають у центрі уваги української та китайської сторін. КНР і Україна встановили дипломатичні відносини 25 років тому. Історичним для відносин двох країн можна вважати візит голови КНР Ху Цзінтао в Україну 20 червня 2012 р., рік 20-ї річниці встановлення дипломатичних відносин України з Китаєм. Важливим результатом візиту стало підписання Спільної декларації про встановлення і розвиток відносин стратегічного партнерства між Україною та КНР.

За 25 років співробітництва Україна та Китай досягли значних успіхів. За обсягом торгівлі між двома країнами Китай сьогодні є другим найбільшим партнером для України. Зі свого боку Китай поступово стає одним із найбільших стабільних ринків збуту українського зерна та олії, що є вкрай важливим з огляду на те, що Україна є одним із найбільших виробників сільгосппродукції у світі, тому потребує надійних ринків збуту своєї продукції.

Перспективним для України є участь у глобальних ініціативах Китаю, зокрема в ініціативі «Один пояс, один шлях», що спрямована на відродження Великого Шовкового шляху, який свого часу з'єднав Китай із країнами Європи. Ця ініціатива вже набула широкої підтримки серед багатьох країн світу, в першу чергу тих, що знаходяться вздовж цього шляху. Географічне розташування України вигідно вписується в конфігурацію як економічного, так і морського напрямків шовкового шляху. Участь у цьому проекті дозволяє Україні розраховувати на потужну, в першу чергу фінансову, підтримку з боку Китаю. Крім того,

Україна може також розраховувати на отримання китайських технологій, які сьогодні відповідають найвищим сучасним стандартам.

Розвиток українсько-китайського співробітництва стає більш багатовекторним. Обидві сторони до налагодження більш продуктивної взаємодії підходять передусім із позиції забезпечення національних інтересів. КНР враховує реальні можливості та перспективи України в агропромисловій сфері й напрацювання в технічних галузях, таких, як літакобудування. Для України на сьогодні Китай виступає як ринок просування своєї продукції, а також джерело залучення інвестицій в економіку. Привабливість цього напрямку зовнішньої політики Української держави визначається багатьма чинниками, серед яких не останнє місце посідає постійно зростаюча політична та економічна вага КНР у світі.

Важливими напрямками розвитку двостороннього співробітництва є кооперація в різних її формах. Кооперація має бути основою ділової співпраці українських компаній із китайськими партнерами. Україна має відходити від постачання сировинної та мінеральної продукції до Китаю і переорієнтовуватись на постачання готової продукції.

Участь України в розбудові Шовкового шляху та ініціативі «Один пояс, один шлях», крім економічного ефекту, має також і геополітичне значення. У випадку активної участі України в цьому проєкті наша держава має шанс перетворитись на впливову регіональну країну і отримати впливового партнера в особі Китаю, що матиме важливе значення для безпеки країни.

Україна має гарні перспективи зміцнити свою енергетичну безпеку через поширення співпраці з Китаєм в енергетичній галузі. Будівництво заводів із газифікації вугілля в Україні дозволить зменшити потребу в імпорті, в першу чергу, російського газу. Україна має надалі розширювати співпрацю з Китаєм із розвитку альтернативної енергетики.

Участь у проєкті Морський Шовковий шлях дозволить Україні побудувати сучасну портову інфраструктуру і перетворитись на транзитний центр руху китайських товарів у Європу. Враховуючи стратегічний напрямок України щодо інтеграції в ЄС та прагнення Китаю зберегти свої позиції на європейському ринку (ЄС є найбільшим торговим партнером Китаю), уряд країни має докладати зусиль щодо

спільного виходу українських та китайських підприємств на європейський ринок. Одним із напрямків програми може бути створення логістичного центру для транзиту китайських товарів в Європу.

Сьогодні Китай активно інвестує в енерго- та ресурсозберігаючі технології задля покращення довкілля, зменшення споживання енергоресурсів та мінеральної сировини. За темпами росту інвестицій у зелені технології сьогодні Китай посідає одне з перших місць у світі. Враховуючи незадовільний екологічний стан і в Україні, варто досліджувати досвід Китаю щодо розвитку «зелених технологій» та розробляти спільні з китайською стороною проекти. Враховуючи багатий досвід Китаю щодо створення наукових та технологічних парків, перспективним виглядає створення спільного українсько-китайського наукового чи технологічного парку з розробки та запровадження «зелених технологій».

Україна і Китай мають гарні перспективи щодо розвитку співробітництва в аграрній сфері. Україна зацікавлена у відкритті ринку КНР найближчим часом для українських черешні, продуктів з яєць, м'яса птиці, меду та продукції бджільництва, ріпаку, пшениці, лохини, сорго, яблук. Українська сторона також висловила сподівання на швидке підписання протоколів щодо соняшникового шроту та бурякового жому до кінця 2017 р. із метою початку українського експорту даних продуктів на китайський ринок вже в 2018 році.

Сторони визначили перспективні напрями для спільних проєктів в аграрному секторі, зокрема: кооперація у розвитку інфраструктури та логістики, більш активна і тісна співпраця в галузі ветеринарії та фітосанітарії, обмін досвідом у науково-технічних розробках та сфері зеленої енергетики. Також цікавою для України є співпраця в галузі геокадастру та формування геопросторових даних.

Китайська сторона виявила зацікавленість до спільної роботи в галузі генетики та селекції, розвитку тваринництва, джерел відновлюваної енергетики, що дасть можливість відчутно розширити торговельно-інвестиційне співробітництво.

Перспективною для двох країн також виглядає і співпраця у фінансовій сфері. Створення спільного з Китаєм банку розвитку надасть можливість залучати необхідні ресурси безпосередньо як від китай-

ських банківських установ, так і виходити на зовнішні ринки капіталу. За останні роки Китай перетворився на одного з найбільших інвесторів у світі, включаючи вкладення портфельних інвестицій. З огляду на виснаження фінансово-інвестиційної сфери України та дефіцитність платіжного балансу, уряд країни має розробити Програму залучення китайського капіталу на фондовий ринок України. Національний банк і уряд України повинні сприяти більш широкому застосуванню національних валют у розрахункових, платіжних та кредитних операціях між Україною та Китаєм.

Україна і Китай мають потужний потенціал щодо співпраці в енергетичній галузі. Обидві країни мають значні поклади вугілля, проте обмежений обсяг розвіданих газових та нафтових родовищ. Хоча обидві країни видобувають газ та нафту, проте цих обсягів не достатньо, щоб забезпечити потреби країн. За роки реформ Китай спромігся створити сучасну енергетичну галузь, яка стабільно працює та забезпечує країну необхідними енергоресурсами. Крім того, Китай став лідером у запровадженні сучасних альтернативних технологій щодо виробництва енергоносіїв. Сьогодні Китай активно інвестує в закордонні енергетичні проекти, що створює гарні перспективи для України щодо участі в енергетичних проектах.

Зокрема перспективною виглядає спільна робота в галузі гідратних технологій. Спільна робота українських та китайських фахівців дозволить досягти значних результатів у розробці гідратних технологій. У даний час Україна вкрай зацікавлена в розвитку газогідратних технологій, оскільки видобуток метану з природних газових гідратів дозволить замінити значну частину імпортних поставок природного газу, а в подальшому зовсім від них відмовитися. Транспортування природного газу у вигляді гідратів також актуальне як конкурентоспроможна альтернатива його перевезення в рідкому стані.

Під час Третього засідання Комісії зі співробітництва між урядом України та урядом Китаю підписано План дій Україна — КНР з реалізації ініціативи спільної побудови «Економічного поясу Великого Шовкового шляху» та «Морського Шовкового шляху XXI ст.». Цей документ є дорожньою картою та наступними кроками щодо участі України у цьому глобальному проекті. В аналітичній доповіді до Що-

річного Послання Президента України до Верховної Ради України зазначається, що українсько-китайське співробітництво доцільно сфокусувати на декількох напрямках: співпраця в галузях складного машинобудування (ОПК, авіа- та суднобудування, космічна галузь), залучення китайських інвестицій в український АПК, започаткування нових підприємств із виробництва та переробки аграрної продукції, поставки на китайський ринок широкої номенклатури сільськогосподарської та харчової продукції. Китайський проект не суперечить прагненням України до подальшої економічної співпраці та економічної інтеграції з Європейським Союзом, а, навпаки, може посилити переваги України в цьому процесі.

Сьогодні Китай займає провідні позиції у науково-технологічній сфері. На початку 2016 р. Гарвардський інститут світової економіки констатував, що Китай перейшов від країни копіювання до інноваційної держави. Країна переорієнтувала внутрішні технопарки із зовнішнього інвестування на розвиток, підвищення кваліфікації і стимулювання винахідництва. У 2015 р. в Китаї налічувалось 1600 науково-технічних підприємств-інкубаторів, понад 1000 інвестиційних державних установ із фондом понад 350 млрд юанів, які спеціалізуються на вкладанні коштів у винаходи. У 2016 році Держрада КНР оприлюднила програму зі сприяння перетворенню досягнень науки і техніки у виробничі сили, в якій відображено вирішальну роль науки для ринку.

Китай та Україна мають давні стосунки щодо співпраці в науково-технологічній сфері. Китай використовує досвід і напрацювання України у суднобудівній та авіаційній галузях. Протягом багатьох років за часів незалежності інститути Національної академії наук України брали активну участь у розбудові технопарків у Китаї, проведенні НДДКР, опануванні китайськими фахівцями українських методик досліджень і прогресивних технологій. Розробки організацій ДКАУ (зокрема, КБ «Південне» та заводу «Південномаш») сприяли розвитку сучасної ракетно-космічної галузі Китаю. Китай підтримує та фінансує створення технопарків за певними видами наукової діяльності українськими НДІ на своїй території. Наприклад, це українсько-китайський Центр зварювання і споріднених технологій у м. Харбін, угоду про

створення якого було підписано між Інститутом електрозварювання ім. Є. Патона НАН України й Харбінським інститутом зварювання. Завдяки тісній співпраці Інституту металофізики імені Г. В. Курдюмова й Радіоастрономічного інституту НАН України із Цзілінським університетом передбачається створення на базі згаданого вищого навчального закладу Міжнародного наукового центру з розвитку фундаментальних і прикладних досліджень та сучасних технологій, фінансування якого здійснюватиме китайська сторона. Перспективними є напрямки спільної роботи у галузі ІТ-технологій.

Важливе місце в міжнародному науково-технічному співробітництві Національної академії наук України (НАН України) займають наукові організації, промислові підприємства і комерційні структури провінції Шаньдун КНР. Співпраця з провінцією Шаньдун є одним із пріоритетних напрямків міжнародного співробітництва НАН України. І це не дивно з огляду на той факт, яку важливу роль відіграє провінція Шаньдун в економіці Китаю. Двостороннє співробітництво вчених НАН України і провінції Шаньдун сприяє не тільки взаємному ознайомленню з напрямками і рівнем наукових досліджень, а й подальшій розбудові плідних прямих контактів між науковими та промисловими організаціями.

Аналіз науково-технічного співробітництва між НАН України та провінцією Шаньдун за останні роки свідчить про те, що двостороннє співробітництво вчених і фахівців уже зараз дає взаємовигідні результати: збільшується кількість спільних дослідницьких проєктів, їх учасників та масштабів реалізації, з'являються нові і розвиваються вже існуючі форми науково-технічного співробітництва. У перспективі потенціал науково-технічного співробітництва може бути істотно розширений, а співпраця українських та китайських наукових установ може стати дієвим чинником прискорення інтеграційних процесів в інших сферах українсько-китайських взаємин.

Двосторонні відносини у сфері освіти між Україною та Китайською Народною Республікою почали набирати серйозних обертів на початку ХХІ століття. Важливими складовими двосторонньої співпраці між нашими державами та пріоритетними напрямками залишаються сфери науки, освіти, культури, передових технологій. Китай

сьогодні — це потужна світова економіка, величезний ринок праці та масштабні можливості у сфері торгівлі. Україна повинна використати всі можливості, щоб заручитися підтримкою Китаю на міжнародній арені та знайти в ньому вигідного партнера. Саме сфери освіти, науки і культури є пріоритетними та важливими для встановлення дружніх і партнерських зв'язків. Центрами та орбітами таких зв'язків щодо налагодження партнерських стосунків та взаємовигідної співпраці є українські та китайські вищі навчальні заклади. Важливим є обмін досвідом, розробка спільних наукових та освітніх проєктів, активне застосування практики академічних обмінів та академічної співпраці.

У 1998 р. між урядом України та урядом Китайської Народної Республіки підписано Міжурядову угоду про взаємне визнання документів про освіту і вчені звання. Згідно з Угодою, Українська і Китайська сторони визнають атестати про закінчення повної середньої загально-освітньої школи, видані іншою стороною як документ, який дає право на вступ до вищих навчальних закладів, а також всі дипломи, видані установами професійної освіти (вищими навчальними закладами, професійно-технічними училищами тощо). Також Українська і Китайська сторони визнають дипломи про присудження вчених ступенів, виданих іншою стороною.

У 2012 р. підписано оновлену міжвідомчу Угоду про співробітництво в галузі освіти, відповідно до положень якої, починаючи з 2013 р., кількість державних стипендій, що надає одна сторона студентам іншої сторони, була збільшена в чотири рази: з 25 до 100.

При вищих навчальних закладах України створено 5 Інститутів Конфуція, в яких викладається китайська мова: в Луганському національному педагогічному університеті ім. Т. Шевченка (2007), в Київському національному університеті ім. Т. Шевченка та Харківському національному університеті ім. Каразіна (2008), у Південноукраїнському національному педагогічному університеті ім. К. Ушинського (2012), а також у Київському національному лінгвістичному університеті (2013).

Інститути Конфуція, створені в Україні, проводять різні культурно-освітні заходи: організація лекцій провідних професорів із Китаю, проведення фотовиставок, експозицій каліграфії та образотворчого

мистецтва, показ фільмів китайського виробництва, проведення майстер-класів із тайцзицюань, концерти китайських артистів тощо.

Між Україною та Китаєм триває співпраця і в галузі культури, триває взаємовплив української та китайської культур у кінематографічній діяльності, прикладом якої є кінематографічна діяльність ушавленого китайського режисера художнього фільму, легендарного директора Сіанської кіностудії, наставника творчої молоді, «хрещеного батька» п'ятого покоління китайських режисерів У Тяньміна (кит. — 吴天明, англ. — Wu Tianming), який в Україні зняв двадцятисерійний художній телевізійний фільм «Овід» (кит. — 牛虻, Ню менг, англ. — The Gadfly).

Останнім часом Китай надає велику увагу розвитку сфері анімації та комп'ютерних ігор як напрямку культурної політики і як одній із галузей виробництва — культурної індустрії. У структурі економіки Китаю ця галузь, за виключенням кількох десятків корпорацій, визначається малими й мікропідприємствами (97 відсотків) або навіть людьми вільних професій. Тому кількість суб'єктів підприємницької діяльності вже перевищила 9 тис. За даними Китайського університету комунікацій, з 2011 по 2015 рр. загальний обсяг виробництва цієї галузі зріс більш, ніж удвічі: з 47,087 млрд юанів до 100 млрд юанів, тобто щорічний приріст виробництва становив близько 25%.

Із початку 2000-х рр. виробництво електронних та інтернет-ігор набуло у Китаї масштабів культурної індустрії, щорічні темпи зростання істотно перевершували приріст китайського ВВП. За даними китайської статистики, протягом 2004–2011 рр. обсяг виробництва усіх видів ігор зріс з 2,6 до 44,6 млрд юанів, при цьому щорічні темпи зростання сягали 30–40%. Так, у 2011 р. порівняно з попереднім роком ринок тільки он-лайн ігор зріс на 32,4%, а їхні продажі — на 86,8% (!). У той же період темпи зростання економіки становили близько 10%. Як і інші культурні індустрії, індустрія ігор була включена до важливих цілей 12-ї п'ятирічки (2011–2015 рр.), тому місцеві органи влади визнали сферу електронних та інтернет-ігор як індустріальну галузь регіональної економіки та звернули увагу на її розвиток і, зокрема, почали вивчати питання розвитку цієї галузі.

Представлені в монографії результати наукових розвідок свідчать про багатогранність відносин між Україною та Китаєм. Сторони ак-

тивно співпрацюють в економічній галузі, галузі науки, освіти та культури. Триває взаємопізнання культур двох великих цивілізацій — китайської та східнослов'янської, стержнем якої є українська культура. Сторони виявляють глибокий інтерес щодо навчання одна в одній. Розвивається плідна багатогранна співпраця між сторонами.

Дана монографія стала першою науковою спільною роботою науковців двох країн. У ній представлені результати розвідок науковців та освітян провідних наукових та освітніх шкіл двох країн. Автори статей провели глибоке дослідження окремих питань, що стосуються, власне, розвитку та місця Китаю у світі, а також ретельно проаналізували стан та перспективи співробітництва між Україною та Китаєм як в економічній, так і гуманітарній сферах.

Монографія містить унікальні матеріали щодо становлення українсько-китайських відносин, які свідчать про те, що відносини між країнами мають давні традиції, що є показником взаємоповаги двох країн та культур. Країни прагнуть пізнати якомога краще одна одну, свідченням цього є збільшення кількості стажування як українських студентів, освітян та науковців у Китаї, так і кількість китайських студентів та науковців, що приїждять на навчання та стажування в Україну.

Українські студенти виявляють значний інтерес до вивчення китайської мови та культури, з іншого боку, збільшується кількість китайських студентів, які вивчають українську мову. Сьогодні українську мову вивчають у трьох китайських університетах — Дальянському, Тяньцзінському та Шанхайському університетах іноземних мов.

Представлена монографія відкриває нову сторінку в науковій розвідці двох країн. Вона містить перспективні напрями та відкриває нові можливості щодо співпраці між двома країнами. Сподіваємось, що незабаром виникне необхідність підготовки нової книги про співпрацю між двома великими країнами, чого ми з нетерпінням чекатимемо.